

RECENZIA - VILLES D'EUROPE - CARTOGRAPHIE COMPARATIVE

Vandermotten, C., Vermoessen, F., De Lannoy, W., De Corte, S. et al.: Villes d'Europe - Cartographie comparative, Special issue of Bulletin du Crédit Communal, 53, 1-2, Bruxelles, 408 s.

Velk  urbánne celky sveta sú dnes viac než v minulosti producentom, distribútorom i praktickým realizátorom nových ide , programov a koncepcií, ktoré by mali viesť ku kvalitatívne vyššej úrovni informačnej spoločnosti. Z tohto dôvodu si zaslu ia mimoriadnu pozornosť všetkých tých bádateľov, v objekte záujmu ktorých sa nachádzajú. Preto i kardinálnym cieľom autorov recenzovaného diela bolo odhaliť, charakterizovať a vyhodnotiť fundamen-

t lne fenomény, procesy, mechanizmy a trendy formujúce vn orn  štruktúru a priestorov  organizáciu, ovplyvňujúce

funkčn  transformáciu a rast, či determinujúce vz jomn  relácie a hierarchiu vybraných európskych veľkomiest v kontexte urbánneho systému kontinentu na prelome tisícročí. Čitateľ tak dostáva do rúk publikáciu, ktor  si napriek krátkej dobe po vyjden  kvôli svojmu komplexnému záberu, profesionálnemu prístupu či relevantnosti problematiky získava zaslu en  reputáciu dokazuj cu jej význam pre modern  urbanizmus, geografiu sídel resp. kartografiu.

Je potrebn  úprimne povedať, že nazhroma denie dostatočného množstva financií za  celom vydania prezentovaného diela nebol v bec jednoduch  a rýchly proces. Patričné zdroje sa napokon našli

vo finančnom ústave, ktorý prácu zaradil do svojho edičného programu (Crédit Communal Belgique). Vďaka tomu tak umožnil zoznámiť sa vedeckej komunite, pedagógom, študentom, urbánym manažérom, plánovacím a rozhodovacím subjektom aj všetkým ostatným zainteresovaným s publikáciou, ktorá je unikátna aplikáciou najnovších poznatkov i originálnej metodológie. Jedná sa o knihu *Villes d'Europe - Cartographie comparative* (t. j. Mestá Európy - Porovnávacia kartografia), čo je de facto moderne koncipovaný porovnávací atlas súboru vybraných európskych hlavných miest.

Tvorcom diela je široký medzinárodný kolektív zložený z erudovaných špecialistov na urbánne štúdie z 26 renomovaných európskych univerzitných a urbanistických pracovísk. Táto skupina autorov dokázala pod odbornou egidou prof. C. Vandermotena z Université Libre de Bruxelles v priebehu niekoľkých rokov pripraviť prácu, ktorá je významným prínosom nielen z obsahového hľadiska, ale je imponujúca aj rozsahom a najmä použitými grafickými prostriedkami.

Čo sa týka obsahu, porovnávací atlas európskych veľkomiest je tematicky rozdelený do 2 častí, resp. 8 kapitol. Prvá časť, skladajúca sa zo 7 kapitol, sumarizuje a exemplifikuje najnovšie vedomosti o genéze, dynamike, usporiadaní, mestotvorných procesoch, funkciách, postavení, tendenciách a prognózach značného počtu veľkomiest Európy z rozmanitých aspektov a na základe rôznych indikátorov. Prvá kapitola - *Sily, krízy a zmeny v postavení veľkých miest súčasnej Európy* - pojednáva o metropolitných regiónoch a urbánnych rastových zónach, demografickom vývoji sídel a krajín v 20. storočí, aktuálnom poklese urbánno-populačnej dynamiky v Európe, dôsledkoch globalizácie ekonomiky na mestá. Druhá kapitola - *Pozícia metropolitných regiónov v európskych štruktúrach* - je venovaná postaveniu metropol a ich zázemí v súčasnej európskej ekonomike, podáva klasifikácie a kategorizácie miest z rozličných hľadísk, predstavuje Brunetovu a Harrisovu hierarchiu európskych miest podľa rozličných parametrov, analyzuje modely urbánnych systémov, sietí a hierarchií na kontinentálnej úrovni, porovnáva stratégie urbánneho marketingu, informovanosť zahraničných investorov, dopravnú dostupnosť, kvalitu

životného prostredia, organizáciu MHD, atraktivitu pre turistický ruch a ďalšie partiálne atribúty jednotlivých miest identifikujúc tak tie mestá Európy, ktoré vďaka jednak svojim vnútorným faktorom, jednak v dôsledku premyslenej urbánnej politiky a stratégie priťahujú rôzne aktivity a celkovo z nich výrazne profitujú. Tretia kapitola - *Situácia európskych veľkomiest: stálosť a premeny v histórii* - skúma vývoj urbánneho systému Európy od raného stredoveku cez urbanizačné vlny v neskorších obdobiach až do 19. storočia - nástupu industriálneho a urbanizačného boomu; charakterizuje pritom teritoriálne a temporálne špecifity urbanizačných procesov v tomto priestore. Štvrtá kapitola je nazvaná *Miesto, poloha a pôdorys miest Európy* a zaoberá sa teoreticky i na mnohých príkladoch princípmi lokalizácie miest, vplyvom topografie, fyzicko-geografických a spoločenských podmienok na formovanie pôdorysu mesta a územno-sociálnu diferenciáciu urbánnej populácie, kontrastmi medzi priestorovým usporiadaním antických, stredovekých, novovekých, industriálnych, socialistických a terajších miest vrátane dopadov periurbanizácie a napokon pokryvom (resp. využitím) zeme miest v duchu metodiky CORINE Land Cover. Piata kapitola - *Morfologické aglomerácie a funkčné urbánne prostredie* - nastoľuje problém definície mesta na sklonku tohto storočia prezentujúc značne odlišné koncepty morfologickej aglomerácie, funkčných urbánnych regiónov, regiónov, resp. miest vyčlenených administratívne, rôzne chápaných štatistických jednotiek a z toho vyplývajúce disparity v distribúcii a hustote urbánnej populácie. Tieto fakty sú doložené i kartograficky znázornené na viacerých významnejších regiónoch či mestách nášho kontinentu; osobitne je porovnávaná hustota obyvateľstva v morfologických aglomeráciách. Obsahom šiestej kapitoly - *Socio-ekonomické štruktúry európskych miest* - je usporiadanie a organizácia vnútmestského priestoru. Kriticky sa skúmajú najmä štruktúra a mechanizmy fungovania trhu s bytmi, sociálno-priestorové modely európskych miest a aktuálne procesy intraurbánnych transformácií. V súvislosti s nimi sú predstavené napr. revitalizácia, revalorizácia centrálnych zón, džentrifikácia, pauperizácia, sociálna polarizácia, teritoriálna segregácia a iné. Autori sa tu v krátkosti zaoberajú aj nad budúcnosťou mesta v tomto kontexte. Siedma kapitola - *Nové ten-*

dencie v urbanizme - pregnantne objasňuje viaceré pojmy stále častejšie používané v asociácii s moderným manažmentom mesta, napr. city marketing, strategické plánovanie miest, kultúrne stratégie v urbánnej politike a pod.; okrem iného tiež oboznamuje s niektorými úspešnými veľkomierkovými projektmi urbánnych renovácií realizovanými v nedávnej minulosti (napr. Londýn, Amsterdam, Frankfurt, Barcelona, Glasgow a i.).

Po uvedených kapitolách nasleduje druhá časť práce, ktorá je reprezentovaná síce len jednou kapitolou, ale tvorí rozsahom až 3/4 diela - vlastný *Porovnávací atlas*. Tento obsahuje takmer 30 európskych veľkomiest (prevažne metropol v užšom slova zmysle) a niekoľko konurbácií. Sú to: Brusel, Antverpy, Ližge, Randstad, Amsterdam, Rotterdam, Paríž, Lille, Lyon, Londýn, Berlín, Rýnsko-rúrska konurbácia s Kolínom, Frankfurt, Mníchov, Viedeň, Kodaň, Oslo, Madrid, Barcelona, Lisabon, Rím, Miláno, Atény, Budapešť, Bratislava, Praha, Varšava, Hornoslieska konurbácia s Katovicami a napokon Moskva. V snahe o jednotnú logickú schému sú v rámci existujúcich štatistických a iných podkladových materiálov u týchto urbánnych celkov hodnotené využitie zeme, rozloženie a hustota populácie, jej evolúcia a viaceré sociálno-demografické parametre - napr. podiel prestarnutých osôb, podiel osôb s najvyšším vzdelaním, resp. príjmami, percentuálne množstvo mnohopočetných domácností, podiel cudzincov, podiel vlastníkov bytov, veková skladba bytov - ako významné ukazovatele územno-sociálnej stratifikácie populácie a dynamiky vybraných sídelných útvarov. Tieto parametre sú študované prostredníctvom teoreticko-metodologickej platformy tzv. morfologickeho mesta kreovanej počiatkom 90. rokov bruselskou urbánno-geografickou školou. Konceptia morfologickeho mesta poskytuje totiž bádateľovi adekvátnejší nástroj pre analýzu a evalváciu priestorovej štruktúry konkrétneho mesta, ale aj pre korektnejšiu komparáciu viacerých urbánnych objektov výrazne sa líšiacich veľkosťou, významom, vnútorným usporiadaním, historickým vývojom, funkciami, etc. Vďaka tomuto prístupu bolo možné identifikovať u daných veľkomiest určité similarity týkajúce sa ich štruktúry, dynamiky, fungovania v priestore a pod., na druhej strane charakterizovať špecifické znaky miest,

determinovať ich hierarchiu, ale aj prognózovať ich ďalší vývoj.

Jednotlivé pasáže textu sú na naše pomery neobvykle bohato ilustrované rôznymi grafickými elementmi príp. podoprené číselnými dátami. V podstate pre každú kapitolu prvej časti je charakteristická obrazovo-grafická dokumentácia a v druhej časti (atlase) mapy a fotografie miestami dokonca prevažujú nad textovou zložkou. Súhrne sa v publikácii nachádza 187 máp, 145 fotografií, 25 obrázkov resp. diagramov (v drvivej miere farebných) a 19 tabuliek, čo je vzhľadom na počet strán (408) temer uveriteľné množstvo. Kvalitu diela zvyšuje tiež zoznam literatúry - sú tu jednak tituly vzťahujúce sa k problematike miest všeobecne (98 titulov), jednak vybrané reprezentatívne tituly s priamou nadväznosťou na individuálne skúmané veľkomestá (223 titulov). Čitateľ tak môže ľahko získať inšpiráciu pre svoje prípadné ďalšie štúdium konkrétneho problému či konkrétnej urbannej entity.

Českú vedeckú a odbornú verejnosť iste zaujme pozitívny fakt, že medzi

porovnávanými európskymi metropolami našla svoje miesto aj Praha. Hlavné mesto ČR - okrem toho, že boli prezentované a hodnotené niektoré atribúty mesta v 1., 2. a 3. kapitole - bolo zaradené na úplne rovnocennej úrovni do súboru vybraných veľkomiest Európy tvoriac tak v Porovnávacom atlase podrobnejší samostatný oddiel. Koncept morfológického mesta ako dôležitého nástroja urbánneho výskumu bol u Prahy aplikovaný po prvý raz. V dôsledku toho bolo možné dospieť k viacerým interesantným zisteniam o intraurbánnom usporiadaní, dynamike populácie a pozícii mesta v európskom urbánnom systéme. Je však určite škoda, že stať o Prahe vypracoval priamo jeden z hlavných autorov, a nie český odborník, čím sčasti utrpela hĺbka jej analýzy. Na druhej strane môže ísť o nezaujatý pohľad na problémy mesta.

Žiaľ, recenzovaná kniha vyšla len vo francúzštine a holandčine. Neexistenciu anglickej mutácie považujem za závažné negatívum projektu, pretože táto okolnosť pochopiteľne do určitej miery obmedzí rozšírenie publikácie nielen do anglicky

hovoriacich krajín. Na druhej strane je však viac než sympatické rozhodnutie autorov a vydavateľa z diela neprofitovať a stanoviť zaň len symbolickú cenu (10 EUR), čo by mohlo vyššie uvedené nedostatok aspoň čiastočne kompenzovať. Ďalej detailisti by určite medzi selektovanými veľkými mestami právom postrádali napr. Hamburg, Štokholm, Neapol, Marseille, Birmingham či balkánske metropoly, ale asi sa nedá naozaj úplne všetko. Záber urbánnych celkov Európy je aj tak pozoruhodný.

Na záver mi nezostáva nič iné, len prácu *Villes d'Europe - Cartographie comparative* čitateľovi vrelo doporučiť.

*RNDr. Boris Divinský
Prírodovedecká fakulta
Univerzita Komenského
Bratislava*